

ІРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»
Центр українсько-європейського наукового співробітництва

Всеукраїнське науково-педагогічне
підвищення кваліфікації

**ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ
РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ: ВІД ОСОБИСТОЇ
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ
ВИКЛАДАЧА ДО ПРОФЕСІЙНОГО
РОЗВИТКУ В УМОВАХ КРИТИЧНИХ
СТАНІВ СУСПІЛЬСТВА**

6 липня – 16 серпня 2026 року

Львів – Торунь
Liha-Pres
2026

УДК [159.944.4:316.6]:378.091.12:005.336.5(062.552)

Ф 79

Організаційний комітет:

Тріпак Мар'ян Миколайович – доктор економічних наук, професор, академік НАН вищої освіти України, заслужений працівник освіти України, ректор, НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»;

Палилюцька Оксана Михайлівна – кандидат історичних наук, доцент, декан факультету соціо-психологічної діяльності, реабілітації та професійної освіти, НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»;

Мойсеюк Василь Петрович – кандидат педагогічних наук, в.о. завідувача кафедри соціальної роботи та соціокультурної діяльності імені Т. Сосновської, НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»;

Волощук Марина Борисівна – викладач кафедри соціальної роботи та соціокультурної діяльності імені Т. Сосновської, НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»;

Рідкодубська Анна Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки Хмельницького національного університету.

Формування культури резильєнтності: від особистої соціально-психологічної стійкості викладача до професійного розвитку в умовах критичних станів суспільства : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 6 липня – 16 серпня 2026 року. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2026. 104 с.

ISBN 978-966-397-660-0

У збірнику представлено матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації «Формування культури резильєнтності: від особистої соціально-психологічної стійкості викладача до професійного розвитку в умовах критичних станів суспільства» (6 липня – 16 серпня 2026 року).

УДК [159.944.4:316.6]:378.091.12:005.336.5(062.552)

© НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут», 2026

© Центр українсько-європейського наукового співробітництва, 2026

ISBN 978-966-397-660-0

зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. Вип. 1. С. 89–97.

8. Прус А. В. Математичне моделювання як лінза реального світу. *Фізико-математична освіта*. 2023. 38(4). С. 56–61.

9. Соколенко Л. О., Філон Л. Г., Швець В. О. Прикладні задачі природничого характеру в курсі алгебри і початків аналізу: практикум : навчальний посібник. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 128 с.

10. Філімонова М. О. Формування умінь математичного моделювання в учнів основної школи в процесі навчання геометрії : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Філімонова Марія Олександрівна ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. К., 2015. 256 с.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РЕЗИЛЬЄНТНІСТЬ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ ТА РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ КРИТИЧНИХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Столяренко О. В.

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов

Вінницький національний технічний університет

м. Вінниця, Україна

Сучасна вища школа України функціонує в умовах екстремальних суспільно-політичних, економічних та безпекових викликів. Критичні трансформації, зумовлені повномасштабною військовою агресією, вимушеною релокацією закладів вищої освіти (ЗВО), постійними загрозами безпеці та переходом до змішаного й дистанційного форматів навчання, істотно підвищують рівень психоемоційного навантаження на всіх суб'єктів освітнього процесу.

У даному контексті ключовою фігурою, яка забезпечує безперервність, якість та адаптивність вищої освіти, є науково-педагогічний працівник. Традиційні підходи до оцінки професіоналізму викладача, що базувалися переважно на його академічних досягненнях та методичній майстерності, в умовах кризи виявляються недостатніми. Виникає гостра потреба в концептуалізації та практичній реалізації соціально-психологічної резильєнтності викладача як базової метакомпетентності, що визначає не лише його особистісний ресурс

і психологічне благополуччя, а й виступає фундаментальним чинником збереження інституційної стабільності та забезпечення подальшого розвитку вищої школи.

Феномен резильєнтності (психологічної стійкості, пружності) є предметом міждисциплінарних досліджень протягом останніх десятиліть. Фундаментальні теоретико-методологічні засади вивчення резильєнтності як здатності системи (особистості, організації, суспільства) успішно адаптуватися до стресу та травматичних подій висвітлено у працях А. Мастен [9], К. Коннор та Дж. Девідсона [8].

Соціально-психологічні виміри стійкості особистості та професійного вигорання в освітньому середовищі ґрунтовно досліджували вітчизняні науковці, зокрема І. Одосій [4], В. Москаленко [3] та О. Блинова [1]. Питанням адаптації вищої школи України до умов воєнного стану та цифрової трансформації присвячені праці В. Кременя, О. Співаковського [2], а також дослідження колективів під керівництвом С. Калашникової [5].

Попри значний масив наукових праць, більшість з них зосереджена або на індивідуальному вимірі психологічної травми викладача, або на суто організаційних аспектах управління ЗВО. Поза увагою науковців нерідко залишається причинно-наслідковий зв'язок між рівнем соціально-психологічної резильєнтності викладача як індивіда та інституційною стабільністю вищої школи як системи в умовах критичних суспільних трансформацій.

Актуальність теми зумовлена суперечністю між зростаючими вимогами суспільства й держави до забезпечення якості та безперервності вищої освіти в екстремальних умовах і реальною виснаженістю особистісного ресурсу науково-педагогічних працівників. Систематична дія пролонгованого стресу, депресивні чинники навколишнього середовища, підвищена відповідальність за здобувачів освіти призводять до втоми від співчуття, емоційного вигорання та плинності кадрів. Дослідження соціально-психологічної резильєнтності викладача як системного чинника дозволить розробити дієві механізми підтримки вищої школи, збереження її науково-педагогічного потенціалу та створення підґрунтя для післякризового відновлення.

Метою тез є теоретичне обґрунтування та концептуалізація соціально-психологічної резильєнтності науково-педагогічного працівника як фундаментального чинника збереження інституційної стабільності й забезпечення системного розвитку вищої школи в умовах критичних суспільних трансформацій.

Соціально-психологічну резильєнтність науково-педагогічного працівника ми визначаємо як інтегративну динамічну якість особистості, що виявляється у здатності ефективно долати критичні та стресові

ситуації, зберігати психоемоційну гомеостатичну рівновагу, здійснювати гнучку саморегуляцію, а також трансформувати деструктивний вплив зовнішнього середовища на ресурс для професійного та особистісного зростання в умовах академічної взаємодії.

У структурі соціально-психологічної резильєнтності науково-педагогічного працівника доцільно виокремити такі взаємопов'язані блоки:

- Емоційно-вольовий: здатність до саморегуляції, толерантність до невизначеності, емоційна зрілість;

- Когнітивно-смисловий: наявність чіткої системи професійно-особистісних цінностей, смислоутворення, готовність до безперервного навчання та інновацій;

- Комунікативно-поведінковий: суб'єкт-суб'єктна орієнтація у спілкуванні, здатність шукати та надавати соціальну підтримку, навички ненасильницької комунікації;

- Професійно-діяльнісний: академічна адаптивність, фахова гнучкість, володіння цифровими та антикризовими педагогічними технологіями.

В умовах критичних суспільних трансформацій (війна, соціально-економічна нестабільність) механізм впливу резильєнтності викладача на стабільність і розвиток ЗВО має багаторівневу структуру: мікрорівень (рівень освітньої взаємодії); мезо- та макрорівні (рівень кафедри, факультету, ЗВО в цілому).

На мікрорівні (рівень освітньої взаємодії) резильєнтний викладач виступає у ролі «фасилітатора безпеки». Здобувачі вищої освіти в умовах кризи потребують не лише трансляції знань, а й емоційно стабільного орієнтиру. Викладач із високим рівнем резильєнтності транслює відчуття контрольованості ситуації, створює психологічно безпечний простір в аудиторії (зокрема й віртуальній), знижує рівень тривожності студентів та підтримує їхню навчальну мотивацію.

На мезо- та макрорівнях (рівень кафедри, факультету, ЗВО в цілому) соціально-психологічна резильєнтність науково-педагогічного працівника формує так звану організаційну резильєнтність. ЗВО як складна соціально-педагогічна система отримує здатність до збереження своєї цілісності завдяки сумарному ресурсу її працівників. Дослідження показують, що ЗВО, у яких систематично підтримується резильєнтність викладачів, демонструють вищу швидкість відновлення освітнього процесу після критичних збоїв, нижчий рівень плинності кадрів та вищу готовність до впровадження антикризових освітніх інновацій [10].

Отже, резильєнтність науково-педагогічного працівника виступає не просто як захисний механізм від вигорання, а як драйвер розвитку. Вона дає змогу викладачу переходити від стратегії «виживання»

до стратегії «посттравматичного зростання», що матеріалізується у створенні нових авторських курсів, реалізації міжнародних грантових проєктів, пошуку нових форм наукової діяльності навіть у критичних умовах.

Забезпечення формування та підтримки соціально-психологічної резильєнтності науково-педагогічного працівника вимагає запровадження комплексної системи заходів у ЗВО, що включає:

- організацію психологічного супроводу та центрів резильєнтності для викладачів;
- оптимізацію робочого навантаження з урахуванням чинників пролонгованого стресу;
- розвиток корпоративної культури взаємодопомоги та емпатичного лідерства;
- безперервний професійний розвиток у напрямі антикризового менеджменту та психогігієни [6; 7].

В умовах критичних суспільних трансформацій соціально-психологічна резильєнтність науково-педагогічного працівника постає фундаментальним чинником збереження інституційної стабільності ЗВО та створення психологічно безпечного середовища для здобувачів освіти. Забезпечуючи перехід від збереження ресурсів до посттравматичного зростання, ця метакомпетентність викладачів виступає рушієм системного розвитку вищої школи та вимагає впровадження спеціальних програм підтримки у закладах вищої освіти.

Література:

1. Блинова О. Є. Психологічне благополуччя та професійна резильєнтність викладача вищої школи : монографія. Херсон : Видавництво ФОП Вишемирський В. С., 2020. 248 с.
2. Кремень В. Г., Співаковський О. В. Вища освіта України в умовах воєнного стану: виклики, рішення та перспективи. *Вища освіта України*. 2022. № 3. С. 5–14.
3. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник. 2-ге вид. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 624 с.
4. Одосій І. В. Психофізіологічні та соціально-психологічні аспекти стійкості особистості у стресових умовах. *Український психологічний журнал*. 2021. № 2(16). С. 40–53.
5. Розбудова системи забезпечення якості вищої освіти в умовах кризових станів : аналіт. доп. / за заг. ред. С. О. Калашникової. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2023. 140 с.
6. Столяренко Ок. В., Столяренко Ол. В. Трансформація вищої освіти України в контексті інтеграції до європейського освітнього простору: стратегічні пріоритети та виклики. *Вектори розвитку*

та шляхи мобілізації ресурсів : матеріали X Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Одеса, 30 квітня 2026 року. Одеса : ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Центр соціально-політичних досліджень «Politicus», 2026. 583 с. С. 513–516. DOI: <https://doi.org/10.24195/UkrainianState2026-10>

7. Столяренко Ол. В., Столяренко Ок. В. Сучасні тенденції розвитку вищої освіти і виклики нашого часу. *Нові горизонти освіти: досвід, реалії та перспективи* : збірник матеріалів I Всеукраїнських педагогічних читань за міжнародної участі пам'яті професорки Євгенії Коваленко. 12 березня 2025 року. м. Ніжин. / за ред. Ю. Г. Новгородської, О. В. Самойленко. Ніжин : НДУ імені М. Гоголя. 2025. 262 с. С. 105–108.

8. Connor K. M., Davidson J. R. Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC). *Depression and Anxiety*. 2003. Vol. 18, No. 2. P. 76–82.

9. Masten A. S. Ordinary magic: Resilience processes in development. *American Psychologist*. 2001. Vol. 56, No. 3. P. 227–238.

10. Stoliarenko O. V., Stoliarenko O. V. The Professional Development of the Ukrainian University Teachers in Terms of the Current European Educational Policy : [Collective monograph]. European Vector of Contemporary Psychology, Pedagogy and Social Sciences: the Experience of Ukraine and the Republic of Poland : Volume 2. Sandomierz : «Baltija Publishing», 2018. 476 p. P. 358–377.